

Landskap: Småland Upptecknat av: P. G. Rottenman
 Härad: Söråmne Adress: Kalmar
 Socken: Gullabo, Torsås Berättat av: Johannes Ryd
 Uppteckningsår: 1930 Född år 1876 i Länsmåla

Uppteckningen rör - Ärsgång

Att gå ärsgång dät var ett företag som icke färdham
 för någon annan än däm som var förtrögen med
 de synliga maktar och trodde på sådant, dät måste
 vara sådana som hade dät mäta möjligen av trull-
 kasten, och däm som icke bärade för vad man möt-
 te och som kom att visa sig under resan, ty man kom
 att mäta & olika individer som icke kom att se så
 var och ut, vilkett man icke fick visa sig uti als
 någon belägenhet över något misshumör över de-
 ras farsväxande utseende, attis måste dät vara
 sådana män som vågade se hornpär in i ögannen
 utan till att mista humöret eller dra sig tillbaka.

ANDRE TILLFÖRLITLIGT

Böryan kl- 8: yulaftean,

59

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3177

2

På slagett 8 yulaftean böryade man sin vandring
som skulle gälla att beträda tre kyrkförsamlingar
medräknad där man själv bodde uti, uti sin gräv-
lingaskinsväska skulle man ha ett halvstop brän-
vin, ett mindre bröd av sista yulbakett, en bit av
yulosten, samt vänstra bakhöften efter yulgrisen,
vägastäl och vittlöh var också med liksom fär-
wassmedel, man skulle för övrigt vara klädd uti
hel bakhinsdräkt, samt hjälp med lappsko av
hrynnsilvar, detta var utrustningen för den farliga
färden, det första man mötte var ett par rottor som
drog ett halmlar uti naturlig storlek, med en tamta-
goleke till höfs, detta skulle man icke taga någon
notis om, utan endast låta dem passera, det andra
man mötte var en gast efter någon man en gång
i tiden har hänt liksom levande, även dänne skulle
man låta passera utan till att vara förhindrad
av dän samme,

Skriv endast på denna sida!

INDRE TILLFÖRLITLIGT

dät tredye man måtte var en hund en myskett⁶⁰
stor halott som elden gnistrade ur gapett på och även
ögonen var som flammande eldågor, denne ham tvärt
emot mannen med väshan, nu var dät till att
hasta griffoten uti gapett på dän faransvächande
hunden, som då fortsatte sin väg framåt utan
till att vidröra mannen med väshan, dät fyärde
var tomass med sina hundar som nu var på hem
väg efter sin ansträngande yacht under dassa dygn
nu var dät bra till att hava brödbollen man hä
de med sig, samt ost och brännvin, för då stannade
tomas och frågade till om sådant fars uti ränselfen
så skulle den gående få ett allvetande sinne under
heba dät är som var uti antagande, tomas åt och
drack brännvin och gav sina hundar dät över-
blivna, och gav sig därefter i väg med en rasande
fart med sina hundar, och behårra han ned på.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3177

3

ÖFVER TILLFÖRLITLIGT

Se sid. 3 B.

3177

MINDRE TILLFÖRLITLIGT

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2. Ni skriver, att den som går årsgång möter Tomas, som är på
hemväg från sin jakt. Vem har han jagat ?

Enligt våra förfäders sägen och berättelser om Tomas
på sin färd under den tid från Tomasnatten till
yachtan var han sysselsatt med att söka upp
skogens och sjöarnas fördolda väsen som varit
skadliga för människornas tillvaro. För att med
sina bandor och fjällige eller bässor tillintetgöra
de uti skogarna befintliga varelser, och under alla
förhållanden skogsnuar, skogsparter, äydrer, som
också var ett skogsväsen uti hvarlig ystätt utan
till att förändra sig, samt alla andra skogs- och
sjöväsen, under Tomasnatten var Tomas under
största verksamhet. Då människorna håller sina
dörrar stängda, för att icke störa Tomas under sin jakt.

se det insända i förtid
om Tomas och hans jakt.

Låt fänte man mötte var hvar för sig, han gick
emot Län gående och hälsade honom och ville samspira
ha med mannen som gick i väg, och tillade honom
vad som han att uppenbara sig för honom under
äretiden av resan och vilka han skulle möta samt
hur han skulle ställa sig för att han skulle han-
ma hem före klockan slaget två på natten, ty
mellan kl. 2-3 på natten hade all mörkrets
makter sin frihet till att fara omkring, över land
och sjö, och då som han uti denna väg skulle under
äretid dö, han fick klart för sig att vid byrhopsten
där han skulle vända åter mötte honom en häxa
som skulle visa honom byrhans innehåll under
denna midnattens timma mellan kl. 12 och ett
och få se många av sina avlidna hantlar
släkt och vänner, samt hur han skulle möta
gläppen utan för byrhopsten efter byrhopstid *se sid. 4 B.*
och hur han skulle bete sig mot denna gläpp.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3177

4

SKRIVRE TILLFÖRLITLIGT

3. Känner Ni några andra namn på det väsendet, som Ni kallar
"gläpsson"?

4 B.

Här uti dessa trakter hade icke våra förfäder
mer än två benämningar på denna underliga och
på samma gång farliga varelse, för däm som
gick i väg, man måste vara modig och taga
hvarlen från gläpssan, eller d. s. h. gläpnan. Dessa två
namn var yngre benämning uti dessa trakter
på denna varelse, denna varelse var en ord ande
som visade sig uti ett stort svart shepnak och
passerade hyrnan före h. ett på natten för
att upphälla de döda till samling uti kyrkan
mellan h. ett och tre på natten för att hålla tjänst,
så har våra förfäder berättat, och därför hade
man alla gus släckt uti alla stugor under den
tiden s. h. midnattstiden.

se föregående insänt.

Som nu bestämt var med det samtal man hade⁶²
med den sista underliga man, visade det sig att
det gick som förskrivett var, villkott man hade
reda på långt för än att man gav sig i väg
på denna nägramma färd, då man kom fram
till kyrkbackarna mötte man där hälla man
väntade, han ledsagade honom över kyrkogår-
den fram till dörren där man fick se endast
jeram det befintliga stora nyhelhetett som
ville utåt här kunde man tydligt se hur hela
kyrkan var till trängsel färd med avlidna
mäniskor, och hur prästen stod på predika-
stolen och talade och gjorde sina tichen med
händer armar och huvud, men man hörde dock
icke någon röst från vare sig präst eller an-
nan varelse men man kunde se deras rörel-
ser och med stor andacht riktade sina blickar
mot prästen och predikastolen, här kunde-

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3177

5

MINORE TILLFÖRLITLIGT

se sid. 5B.

3177

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5 B

4. Känner Ni till någon sägen om levande människor, som kommit
med på de dödas julotta? *Nay.*

Män sägen och berättelser om däm som har blivit
anvisade av något synligt andeväsen uti en mans
shepnad att gå in genom nyhlakälet uti kyrkan
dörren, män endast sådana som var på ärsång
för någon annan har dät icke förhållit sig
sägner har att förtälja, våra förfäder har berättat
om en händelse som tima, i tårnas kyrka under dät
en ärsångare såg in genom nyhlakälet ham där
en gästliknande gestalt sprängande, och dörren öppna-
des och stängdes snart, han kom in, när man fick
spåra till var dät en man död på förmattan inom
församlingen, han skulle vara med på tyänssten
ändockan han icke varit begravet, man kallade
Sven Jönna uti trankvillan, och var en stor slghämpe,

man känna igen många av de människor ³¹⁷⁷ ⁶³
man hade känt här i världen och varit uti
omgång med, hela byrhan var upplyst av något
underligt sken, men vad detta var för lyse det
förstod man icke, ty talyggen stod på sina
platser så som de varit ställda från dagen före
julnatten alldeles oshadda, det sådes allmänt
under våra förfäders tid, att de avlidna var
uppe till gudsmäns julnatt mellan jul
tolv och två ty detta var de avlidnas tid un-
der hela året till att få frihet att besöka
tämplet, ty just vid denna tid fanns icke nå-
gon märklig levande vapelse som vågade
sig utom hus, mer än endast där som gick
förgång, för att bli blama under påföl-
jande är och kunna förut säga tillhämmande
ting samt vilka som skulle dö, och vilka
kvinnor som skulle föda barn under närhämmande är.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3177

6

ANDRE TILLFÖRLITLIGT

5. På vilket sätt blev den, som gick årgång, meddelad det kommande årets händelser?

Man har aldrig fått full förklaring över detta, men våra förhållanden hade påstått att det sista mötet vid den sista hyrman, där som gick årgång passerade, att man här fick den förmodade vetenskapen av den anden som här träffade uti vanlig mans gestalt, denna underbara förmåga höll den årgångaren hemmelig för sig själv, och någon annan fick icke del av vad man inhämtat under denna underliga och vägranen resan, efter detta sammanträffande med denna andeman var den som gick årgång hemfärdig, och hur man kom hem visste man intet, ty man visste icke var man befann sig för än man stod framför sin egen stugodörr, man talade aldrig om vad andemannen hade att förhålla årgångaren, det hölls hemligt —

ANDRE TILLFÖRLITLIGT

64
då man nu noga hade tagett allt lätta uti
betrachtelse, återvisade härnå honom åter ut på
vägen för att beträda hemfärden som dock icke
lät vänta på sig allt förlänge, utthammen på
vägen kom genast gläpsan emot honom med
en rasande fart med vidöppett gap samt en grov
manghavle uti gapett, nu gäble dät för den vand-
rande till att källa humöret uppe, dät var att run-
emot hånne, slita havlen ur hånnes gap, och
slänga in uti gapett dät medfördas skrymsmed-
lett som bestod av vägarstäl och ritllän, och där-
efter hosta sig upp på hånnes rygg utan till
att visa dät minsta tichen till hälska eller för-
trutenhet ty då hade dät varit ett ögonblick-
ligt försennande ur värden, näst i dät ställe
var man straxt hemma vid sin stuga, ty farten
blev så stark så man kunde icke se varken hemmel
eller gator, och ej håller andra befintliga föremål på färden,

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3177

7

MINRE TILLFÖRLITLIGT

Man hade även andra trulleriar för sig under ⁶⁵
dät man sat vid yulbordett och avspisade aftonmål-
tiden som uti vanlig ordning intogs vid nio tiden
på yulafthan dom hande dänna mättid gott
räkna ett par timmar, ty dänna natt skulle man
icke gå till vila, man skulle icke ohälsa dänna natt
med att söva, och därför sat man länge vid yul-
bordett, när under tiden man nu sat där och sam-
språkade, hande någon av förmelyens medlemmar
som var förtvagna med trulleri gå ut om förstnätt
för att skåda in bland gästarna vid bordett och
få se vad dät nya året bar uti sitt sköte för
förmelyens medlemmar under dät stundande året
om någon skulle dö, eller om där skulle födas
någott barn, eller om andra olyckshändelser skulle
därabba någon inom förmelyen, dätta visade
sig då alla vara församlade kring yulbordett.
Och måste alla de övriga medlemmarna vara omedvetna därom.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3177

8

ÄRE TILLFÖRLITLIGT

66
då man stod utanför fönstret hade man iakttaga
om någon skulle dö av förmeligen, eller om någon av
huvinnorna skulle föda barn under samma tid, var det
någon av de äldre uti förmeligen som skulle dö under
i det. hade man iakttaga där personen sittande
vid bordet utan huvud, var det ett barn som
skulle falla ifrån. visade sig en duva på detsamma
huvud, var det en kvinna inom förmeligen som
skulle föda barn under året. visade sig en liten
fågel på detsamma kvinnans färs. skulle den färsen
bli borta under samma år själv, som var ute och
iaktog dessa upptäckter. visade sig för honom
en benrangel. sittande vid bordet, på detsamma
varandes plats, var det någon av förmeligen som
skulle komma uti olycka och drunkna, iaktog
man att vattne droppade från hans kläder
och ansiktet visade hans dödlighet med ett upp-
sparrade ögon.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3177

9

MINORE TILLFÖRLITLIGT

67
samma förhållande var dät med alla andra olycks-
händelser som hande tilldraga sig uti förmeligen un-
der ärett, dän som hade tro och förmåga nog till att
frambringa sådana fenomen, kan passa dän tid och
de tillfällen då sådant hande utrönas, och en sådan
färsan viste alltid mer än andra och hande alltid
förespa tillkommande händelser, icke alenast uti
sitt eget hem, utan även hos andra förmelyar utom
stående, en sådan sheptisk man hande frambringa
sådana synar på vilken plats som helst, ty man
hade en stark tro på allt sådant vidsheptligt un-
der våra förfäders tid, dät var sanneligen icke
någon öfööring under de avlästt flyddas dagar
som icke hande någott sådant, ty männishatran
var så pass stark under dän skidniska tiden
så att man hande få fram vad vällnader som höst
till att visa sig uti vad shepnader man önsade
ty våra förfäder var starkt förbandna med mörkrets makter,

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3177

10

MINORE TILLFÖRLITLIGT

3177

11

Nyårsvaka förhammar ju lite var stans även uti
våra dagar dock på olika sätt, låta var äress förhål-
landet under våra förfäders tid, dock icke på samma
sätt som låt nu gör till, ty man anordnade nyårs-
vaka nästan allmänt där som fans några ungdom-
mar uti församlen, ty man skulle under nyårsvakan
få se förhållanden till sina blivande män eller hustrur
man gjorde några smärre anordningar bring ett
bord, där man skulle sitta, 2-4 eller 6. försam-
liga många kvinnor och män, alla till äktenskap
lediga, så skulle man före lit ett på vatten få se
sin tilltänkte ledsagare genom livet, man földe
ett glas med vatten och ett dito med brännvin
för varje församling och satte fram för sig på bor-
dett, samt alla varsett ju med brinnande låga,
alla deltagare måste iakta den allra största
tystnad, ingen fick tala till varandra upå annat sätt,

Man sat nu under trytnadens spänning för att invänta⁶⁹
dän timma som skulle lemna utslag åt de väntande
man var mäst ängslig över dät att dät möjligen
kunde visa sig en Genrangel för någon av de del-
tagande, i så fall fick man ju uppleva sin tid utan
make, alltså efter slagett 12 börjades vinnningen
den inträdande ystatten kom instigande och trädde
fram till sin tilltänhta, såg hånne eller hvarom in uti
ögonnen tog ett av glaset och drack i botten
satte från sig dät och vände sig om och gick, tog
där som förevisade sig vattenglasett, då var dät en
nyheterist, men tog dän brännvinsglasett då var
dät en spritälkare oavsett om dät var man
eller kvinna, de kom alltid efter varandra en
om sändas så att icke någon stälde något hen-
der i vägen för dän näst hammande, dät var en
spännande timma dänna mellan 12 och 1 på ny-
årsnatten för dän som skulle vaka ut dät gamla
åre på dät sätt,

Till dän som icke skulle få sig någon make här i ⁷⁰
värden, till honom kom en benrangel för att övertyga
dän mann eller hvinna om att dän skulle få det bäst
utan att bliwa gift. Dän läfte på vattenplasten vän-
de och försinförde, var dät någon av deltagarne
som icke alls fick något påbåke, då var dät en som
allt icke hade någon bestämmelse inom sig till nå-
got ähtenskap, utan hade endast deltagett uti säll-
skapet för någe skuld utan eftertanke, och för att
få se dätta Geneminala och vidakepliga uppträdan-
dett uti sin helhet, många varo dock som tvivlade
härpå och för dän skuld ville vara med för att
vaka ut dät gamla ärett på dätta sätt. men dän
som hade varit med om dät en gång gjorde san-
nerligen icke om dät för någe skuld, ty dät
varo spännande öganblick man här fick upp-
leva, allt man företog sig under våra förfäders tid
inleddes med trulldam och skeptiskt maner.

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3177

13

MINRE TILFÖRLITLIGT